

citur. Nam omnis iis, quæ *sup. lib. 1. cap. 16. num. 94.* tradidimus, verius est, Christi amorem, & animarum zelum in hoc opere primas partes tulisse, ut fateretur Thom. *Boc. lib. 12. cap. 21. circa finem*, sic inquires: *Primumque horum sit hoc, nunquam tot homines ad exteras & ignotas terras à Christianis abuisse, ut Christi cultum latè propagarent, ut seculo hoc nostro contigisse certò videmus. Id verò non nisi ab ardentissimo, ac longè diffuso Christi amore nasci potest. Et cum hac de causa totus Orbis circumnavigatus sit, ventumque tam propè ab extremo Arèlo ad Austrum supremum, igitur longissimè pertinet amor nostrorùm in Christum.*

59 Et ut aliquatenus ÷ verum esse fateamur, divitiarum studio nostros permotos fuisse, non quidem ideò divinæ inspirationis, & missionis vis excludetur; sed longè admirabilior divina providentia & sapientia judicari debet, quæ tam infinis usa sit mediis, ut tantam rem suavis, secretius, pacatius sine multis miraculis ac prodigiis, ac quasi sine sensu, quod ferè facit, promoveret. Et quamquam ÷ dena leucarum millia itineris, quina per Orientem, totidem per Occasum, & tot maris & terræ pericula superasse, sola ipse videatur humana cupiditas, certissimum tamen est, in hoc imprimis divinam concurrisse voluntatem, quæ Summo Pontifici desiderium, Regibus zelum, nautis & militibus animum & spem, religiosis sollicitudinem & labores, permultis probis ac piis viris caritatem indidit, ut gentes, quæ longissimè aberant, fierent proximæ. Ac dum aliis maria cupiditas æquabat, ut aurum consequerentur, eadem inserviebat Deo, ac servis suis, ut ipsamet illa maria trajicerent ad animas Christo lucrandas, ut etiam tetiginus *sup. lib. 1. cap. ult. ex num. 99. & cap. 15. ex num. 40.* Quibus ÷ enim mediis homines sua negotia agunt, iisdem nec cogitantes divinum agrum excolunt, & fundunt terram, ex qua celestis horrei seges Deo semper serente, & operante maturescat ad frugem.

64 Quam ÷ eandem sententiam, licet aliud agens, bene prosequitur & illustrat Gaspar Sanctus *sup. Isai. c. 44. num. 54. & 56. pag. 446. & cap. 51. num. 7. pag. 409. & cap. 13. num. 8.* docens Deum multa, & magna per infirma instrumenta, & interdum indigna præstare solitum, & ÷ ex tenui principio opera mirabilia, & eximii momenti futura deducere, & aliquando ÷ per hostes suos, etiam ignaros, sua consilia exequi.

Neque abest, quod ex communi omnium Theologorum placito resolvit eruditissimus P. Joan. Pineda *lib. 4. de reb. Salom. c. 13. p. 184.* Videlicet, ita naturæ Auctorem res supra naturam efficere, ut quoad fieri possit, consuetas nature leges & ordinem tueatur. Ut satis demonstravit in exsiccatione maris Rubri, ut transitum per illud Hebræis Pharaonem fugientibus aperiret. Quo ÷ in factò cum ingentia miracula adderet, parcissimum se miraculorum patratorem præbuit, ut ipse auctor bene considerat.

69 Et tandem ÷ Dei providentiam & in rebus magnis, atque arduis disponendis, & exequendis suaviter in nostris terminis theorice extollit Joan. Boter. *d. lib. 2. in princip. adducens illud Sapient. 8. Attingit ad fine usque ad finem fortiter,*

et disponit omnia suaviter. Et anni ÷ tempora, 70 inter alia, exempli gratia dependens, quæ ordinante Deo ex Æstate ad Hyemem deducuntur, sed ita tamen, ut hinc Veris, inde Autumni benignitas interveniat, ne de uno extremo in aliud cum hominum damno prolaberentur. Quod bene agnovit Poëta, dum cecinit?

Nec res hunc tante possent perferre laborem, Si non tanta quies inter frigusque caloremque Iret, & exciperet cali indulgentia terras.

CAPUT IV.

De pluribus miraculis, quæ in Novi Orbis detestatione, conversione, & acquisitione intervernerunt, & divinam tanti operis voluntatem, inspirationem, & vocationem manifestarunt.

SUMMARIUM.

- 1 Deus miracula necessaria in Novo Orbe non prætermisit, quamvis in illis edendis parcissimus sit.
- 2 Deus semper res novæ & magnas, novis & magnis miraculis juvat, & ex insigni loco D. Augustini.
- 3 Ecclesie primitivæ, & prædicationis Apostolicæ fundamenta Deus multis miraculis communiavit.
- 4 Miracula si deficient, raro prædicantibus creditur.
- 5 Miracula tot ac tanta cur Deus initio nascentis Ecclesie patravisset, ex August. & Gregor.
- 6 Miracula multa, & magna semper Deus edidit in conversione novarum provinciarum, & exempla Angliæ, Flandriæ, Hollandiæ & aliarum.
- 7 Ecclesia Dei semper habuit, & habebit potestatem & continuationem miraculorum, & est unum de præcipuis ejus signis.
- 8 Fidei Christianæ Deus tribuit, ut montes transferre possit.
- 9 D. Gregor. Thaumaturgus, & alii sancti viri multos montes de uno loco in alium miraculose transtulerunt.
- 10 Fides naturam superat.
- 11 Miracula in Novi Orbis conversione Deum omnis credibile non est, cum illis semper egeant tyrones in Fide.
- 12 Infideles non tenentur fidem sibi prædicatam credere, nisi rationibus, aut miraculis convincantur.
- 13 Credentes citò, leves sunt corde.
- 14 Fidei mysteria an, & quatenus evidenter credibilia sint.
- 15 Miracula multa, & maxima in detestatione, conversione, & acquisitione Orbis Novi intervenisse, latè probatur contra Victorem, & alios.
- 16 Miracula aperta, & repetita Ecclesia qui negat, majus ipse miraculum facere dicitur, ex August. & aliis.
- 17 Indorum Novi Orbis ita facilis, & brevis ad fidem conversio, vicem obtinet plurimorum miraculorum, ex Balt. Chavas. & aliis.
- 18 Hispani non potuerunt sine ope & vocatione divina, ita facile & breviter Novum Orbem detegere, & convertere.
- 19 Ecclesia primitivæ Dei signum, & argumentum fuit facilis, & suavis multiplicatio credentium.
- 20 Indi innumeri brevissimo tempore Fidem & Baptismum receperunt Mexici, & in aliis Novi Orbis Provinciis.
- 21 Sacerdos quidam solus baptizavit septies centena Indorum millia.
- 22 B. Fr. Mart. Valentinus Franciscanus, & socii innumerales Indos converterunt, & baptizaverunt.
- 23 S. Franc. Xavier. solus plures homines ad Fidem convertit, & baptizavit, quam heretici omnes ad suas sectas tradiderunt.
- 24 Conversionis Indorum cursus & progressus semper Regibus Catholicis maxime in votis fuit.
- 25 Auctores recensentur, qui narrant, & extollunt miracu-

- 26 Indos hyssopo aliquando ab Hispanis Sacerdotibus baptizatos fuisse, an verum sit.
- 27 Hispanam gentem ob extimam curam dilatandæ Fidei inter varias Indorum nationes, multum laudat Thom. Bocius.
- 28 Miraculi instar videri debent prævia dispositiones, quibus Deus ordinavit detestationem & conversionem Novi Orbis.
- 29 Regum Catholicorum in audiendo, & juvando Columbo mansuetudo, & liberalitas, miraculosa videntur.
- 30 Christophori Columbi constantia in proponenda & exequenda navigatione, & detestatione Novi Orbis miraculum ingens à plurimis judicatur.
- 31 Oceanus veteribus inaccessus, post Columbi ad Novum Orbem navigationes, miraculo quodam mitis, facilis, & navigabilis redditus esse videtur.
- 32 Pontus Euxinus, olim Axenos, id est, inhospitalis dictus, postea se navigantibus Hospitalem & placidum præbuit.
- 33 Mare Pamphylium portentoso naturæ miraculo recessisse, & sicum iter præbuisse dicitur, Alexandro Magno contra Persas exercitum ducenti.
- 34 Cangio Cham Tartarorum Regi, & exercitum ejus, dicitur mare miraculorum novem pedum transitum aperuisse.
- 35 Hispani divino beneficio, & quasi per miraculum, ea omnia in detegendo, & subigendo Orbe Novo consecuti videntur, quæ adulatorie de suo Trajano Plin. recenset.
- 36 Ecclesie, & Fidei Christianæ veritas probari solet ex felicitate bellorum, quæ pro ejus defensione, aut extensione suscepta sunt, & auxiliis de celo per miraculum missis.
- 37 Theodosius Imperator auxiliis celestibus victoriam reportavit, & carmina Claudiani de hoc.
- 38 Auctores recensentur, qui plura exempla, & testimonia adducunt de prosperitate bellorum, & auxiliis celestibus à Deo Catholicis datis.
- 39 Hispania, in bellis contra Mauros susceptis, omnia miracula contigerunt, quæ olim Deus Israelitis indulsit.
- 40 Bellis justis, & ad Dei vocationem, & exaltationem susceptis, semper ipse exitus felices concedit.
- 41 Deus non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.
- 42 Causa pugnandi, si bona est, pugne exitus malus esse non potest.
- 43 Miracula, & auxilia celestia in bellis nulli magis frequentia fuerunt, quam in expeditionibus Hispanorum, ad Novum Orbem facili.
- 44 Promissio Levit. cap. 26. in Hispanis in Novo Orbe præstantibus sapissime impleta fuit.
- 45 Milites Hispani duodecim in insula Hispaniola fugarunt duo millia incolarum.
- 46 Ferdin. Cortesius exigua valde Hispanorum militum manu plurimas victorias reportavit, Motecumam cepit, & totius Novæ Hispaniæ Imperium adeptus est.
- 47 Franc. Pizarrus miraculosa victorias in Peruvani Regni acquisitione habuit, & qualiter Atahuallp. ejus tyrannum superavit.
- 48 D. Jacobus Hispanorum Patronus multoties pro eis contra Mauros pugnare visus fuit.
- 49 D. Jacobus sapissime Hispanorum partes defendere visus est in bellis, quæ cum Indis Novi Orbis, & etiam cum Orientalibus habuerunt: & ideò in illis regionibus religiosissime venerunt.
- 50 Historia mirabilis, & peculiaris D. Jacobi pro Hispanis pugnantis apud Christum Novæ Hispaniæ oppidum, cum ab Indis maxime premeretur.
- 51 Beatissima Virgo Maria Hispanis sæpe in Novo Orbe præstantibus opem tulit, & præsertim cum Mexici obsessi essent.
- 52 Tacubano in monte apud urbem Mexicum templum Beatæ Virginis extructum fuit, & quare.
- 53 Cuquerit in urbe Hispani numero pauci ab innumeri Indis obsessi, & graviter impetiti B. Virginis præsentissimo auxilio liberantur.
- 54 Araucanorum exercitus, qui Hispanos in urbe Imperia-

- li Regni Chilensis obsidere tentabat, ad conspectum B. Virginis retrocessit.
- 55 Miraculum ingens, & notabile, quod initio detestationis Regni Peruvani contigisse narratur.
- 56 Tumpea, sive Tumbes oppidum Regni Peruvani Indorum tempore erat nobilissimum, & munissimum.
- 57 Petrus Candia unus ex sociis Fr. Pizarri Crucis signo Tambichinorum insidias, & ferocissimum leonem, & tigrim superavit.
- 58 Victorias ferè omnes, quæ ab Hispanis in Novo Orbe factæ sunt, celestibus auxiliis tribuunt plurimi, & gravissimi Auctores, qui de illis scriperunt.
- 59 Castellus à Bobadilla tribus victorias Hispanorum in Novo Orbe militari eorum disciplina.
- 60 Impossibile fuisse ostenditur, Hispanos tot, & tam felices victorias in Orbe Novo habuisse, nisi Divina voluntate, & miraculis auxiliis juvarentur.
- 61 Victorias de Indis ab Hispanis factas quidam male ex eo extenuant, quod Indi Barbari, inermes, & pusillanimes essent.
- 62 Ferdinand. Cortesium eques quidam apud Argeriam de-viis narratur, quod putaret, se cum Indis pug-
- 63 Indi nostrorum comparatione pusillanimes sunt.
- 64 Meridionales omnes gentes timidi sunt, Septentrionales animosiores & robustiores.
- 65 Indi quam plures non adeò timidi, & inermes erant, ut quidam generaliter tradunt.
- 66 Deus Indos magis politicos, & robustos inter se bellis intestinis divisit, ut Nostris facilius subjungi possent.
- 67 Deus hostes suos suis ipsorum manibus sternit.
- 68 Deus Hispanorum vires, & animos auxit, & Indis terrorem iniecit.
- 69 Samson vires Deus miraculose restituit, & auxit ut de Philistinis vindictam sumeret.
- 70 Amorrbæos, & Chananeos Deus timidissimos reddidit, ut terram eorum Israelite facilius occupare possent.
- 71 Deuter. 2. vers. 25. verba expenduntur.
- 72 Panicus terror qualis esset, & plura de eo.
- 73 Terror Divinus etiam fortis, & strenuus fugat.
- 74 Diæmon non potest alicui vires supranaturales, contra alios concedere.
- 75 Indi plures ex felicitate & prosperitate Hispanorum in bellis, Deum verum pro illis stare agnoverunt.
- 76 Careta Reguli Terræstrime notabile dictum.
- 77 Hispanorum gloria nihil detrahitur ex eo quod plures Novi Orbis victorias celesti auxilio, vel miraculose parvas dicamus.
- 78 Successus felices rerum omnium, & maxime bellorum semper Deo à viris, & Ducibus piis, & prudentibus tribuantur.
- 79 Superbia execrabilis Ajacis, Capanei, Mezentii, & aliorum, qui à seipsis victorias sperabant.
- 80 Titus Imper. victoriam à se de Judæa partam in Deum omnino retulit, qui suis manibus Judæos punire voluit.
- 81 Diæmonum expulsio, & Oraculorum defectus fuit in primitiva Ecclesia signum vere fidei, & divinæ vocationis ad eam.
- 82 Indiarum Occidentalium mirris, detestio & conversio à Deo esse probatur ex diæmonum, & idolorum expulsionibus & ruina.
- 83 Diæmones post adventum Hispanorum in Novo Orbe ab oraculis, & illusionibus cessarunt, quibus antea Indos fallabant.
- 84 Crucis signum semper fuit diæmonibus terrificum.
- 85 Virgili carmina de excessu Oraculorum accomodantur.
- 86 Auctores plurimi referuntur, qui agunt de excessu diæmonum, & defectu Oraculorum in Novo Orbe post adventum Hispanorum.
- 87 Eucharistia Sacramentum, ubicumque in Novo Orbe consecratum fuit, statim diæmones fugavit.
- 88 Terræmotus & tempestates Novi Orbis magna ex parte cessarunt post Christi Fidem in eo receptam.
- 89 Sacerdotes in Indiis maxime ab incolis reverentur, & quare.
- 90 Cumanentium Sacerdotum ritus in diæmonibus consulendū.

- 91 Pat. Fr. Petrus Corduba qualiter demonem apud Cumanenses convicerit, & ejecerit.
92 Pat. Fr. Albr. Bertrandi miraculum in cuiusdam demonis expulsionem.
93 B. Fr. Joan. à S. Francisco notabilis historia circa cuiusdam demonis expulsionem.

Quamvis certum sit, Deum Opt. Max. in patrandis miraculis parcissimum esse, adhuc tamen non minus certe affirmare poterimus, eam in detectione & conversione istarum gentium Occidentalium nequaquam omisisse, sicubi ad fidem introducendam, stabilendam, & propagandam, necessaria esse iudicavit. Semper quippe divina ejus providentia, res novas & magnas, novis etiam & magnis signis juvare & fulcire consuevit, ut in Solis cursu ad Josue vocem subsistente, videmus, & in conflagratione montis, in quo Moysi legis tabulas dedit; de quo D. Aug. lib. 10. de Civit. Dei, cap. 13. sic habet: *Cum enim lex dabitur populo, qua coli unus jubebatur Deus, in conspectu ipsius populi mirabilibus rebus signis ac motibus apparebat Creatori servire creaturam.*

Et quomodo in initio nascentis Ecclesiae ejus incrementa, & Apostolorum, atque aliorum praedicatorum auctoritatem miraculorum potestate, & frequentia disposuit, & constabiliavit, si ne quibus raro praedicatoribus creditur, cap. cum ex injuncta de heret. Matth. 10. Marc. ultim. Act. 1. Paul. ad Hebra. 2. & 2. ad Corinth. 12. & alibi passim. Quo respectus Div. August. lib. 22. de Civit. Dei, cap. 8. necessaria inquit, miracula fuisse, priusquam conderet mundus, ad hoc ut crederet mundus; & in lib. de util. credendi. cap. 24. Christus offerens medicinam humano generi primum miraculis conciliavit auctoritatem, deinde auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit religionem. Et c. 16. *Ac primum quidem facta sunt miracula, cum Deus ipse in verum hominem hunc mundo apparebat, at is tandem multitudine crescentium congregata, atque propagata in ipsos mores utilis converteretur auctoritas.* Et D. Gregor. homil. 29. in Evang. *Sed haec signa in exordio Ecclesiae fuerunt, ut enim ad fidem cresceret multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda.*

Ita pariter in remotis quibuscumque provinciis, quae posterioribus seculis Evangelii nuntios audire meruerunt, eisdem miraculis incolarum animos praeparavit, ut in Anglia contigisse refert idem D. Gregor. lib. 9. epist. cap. 58. Beda l. 1. histor. Ang. cap. 31. & lib. 2. cap. 2. & seqq. & in Flandria, Hollandia, & aliis incultis nationibus Illustris. Card. Baron. in annal. Eccles. anno 632. n. 6. & anno 666. num. 9. & 12.

Semper namque haec miraculorum potestas, necessitas, & continuatio in sancta Dei Ecclesia viguit, & vigebit; estque unum ex praecipuis signis, quod ad ejus veritatem & auctoritatem confirmandam praestantissimum quique illius assertores notare, & perpendere solent. Ut constanter ex adductis ab Illustris. Cardin. Bellarm. tom. 1. lib. 4. de not. Eccles. cap. 14. & tom. 2. lib. 2. de Sacram. Confirm. cap. 2. Joan. Lorin. in Acta Apost. cap. 2. num. 44. Thom. Boc. de sign. Eccles. Dei, lib. 3. c. 6. pag. 107. lib. 5. cap. 1. lib. 20. cap. 1. pag. 310. in fin. Ant. Po-

sevin. in Biblioth. 1. tom. lib. 2. cap. 37. pag. 77. Fr. Lud. Granat. in symb. Fidei, 1. part. cap. 279. cum seqq. ex pag. 260. ad 287. & 5. part. p. 80. Balth. Chavas. de not. vera Relig. lib. 4. cap. ult. per totum, Bern. Aldrete de antiq. Hisp. lib. 2. cap. 15. Fr. Joan. à Torquemad. in Monarch. Ind. lib. 15. cap. 45. & Just. Lips. in Diva Virg. Hallens. cap. 1. ubi ait: *Omni aeo fuere miracula plerisque omnibus locis & erunt in aevum, etiam parcius densiusve, ut divinae providentiae visum.*

Adeo quod ut propagationi, & comprobationi Christianae Fidei hoc sit à Deo tributum, ut montes ex uno loco in alium transferre possit, Mar. 17. & Marc. 13. quod quod à D. Greg. Thaumaturgo, & ab aliis sanctis viris multoties factum esse historiarum monumentis proditum est. Ut apparet ex relatis à D. Greg. Magno lib. 1. Dialog. c. 7. Nicephor. lib. 6. c. 17. Euseb. Casariensis. lib. 7. histor. Eccles. c. 2. Specul. exempl. cemp. 145. Rutil. Benzon. de ann. jubil. lib. 6. cap. 2. & Simone Majol. in dieb. Caniculi. 1. tom. collog. 16. pag. 375. & collog. 4. pag. 79. Ubi inde concludit quod fides naturam superat, & efficit, quae nulla ars, naturae potest.

Unde quod credibile non est subigendis & convertendis tot, ac tantis infidelium hujus Novi Orbis provinciis, miracula defuisse. Nam planè, ut Just. Lips. scribit in Diva Virg. Sicheniensis c. 2. *Sicut pueris lac necessarium est ad alimentum, viris etiam utile, & juvat, sic tyrones, aut errantes in fide miraculis nutriuntur, viri, & robusti etiam oblectantur.* Et in Hallens. c. 2. *Miracula communiter religionem in animis excitant, & Deum credere, Deum colere suadent, & inducunt.* Praesertim cum Catholici omnes Doctores, & ipse quod etiam Magia Victoria in dieb. relict. de Ind. num. 34. concludant, exteras gentes, quales Indi isti Occidentales erant, & quoscumque hujusmodi, non obligari ad ea credenda, quae Nostris de fide Catholica praedicant, nisi aut apertissimis argumentis credibilia fiant ea, quae proponunt, aut si haec argumenta desint, miraculis, vel vitae praedicatorum illustrissima puritate doctrinam commendat, quia qui cito aliter credunt, leves corde dicuntur Ecclesiast. 19. & in multis aliis locis ex omni literatura congestis à Tiraquel. in tract. de poenit. temp. caus. 5. 1. & Nevis. in sylv. nup. lib. 4.

De quo articulo, & an & quatenus Fidei mysteria quod evidenter credibilia sint, videndus est D. Thom. 2. 2. quast. 1. art. 4. Banez quast. 10. art. 1. dub. 3. conclus. 2. Aragon. lib. 1. pag. 255. vers. Sed dubitabit, Tolet. in summ. lib. 4. cap. 2. num. 2. Petri. de Ledesma. in summ. 2. tom. tract. 1. cap. 5. conclus. 4. Azor. lib. 8. Instit. moral. c. 7. quast. 6. Gabr. Vazq. in 1. 2. quast. 76. art. 2. disput. 120. cap. 1. num. 4. pag. 162. Fr. Thom. à Jesu de procur. omn. gent. salut. lib. 4. c. 3. pag. 130. & c. 4. pag. 141. Fr. Joan. Marquez in Gubernat. Christ. lib. 2. c. 34. pag. 362. novissimus Pat. Thom. Sanchez in summ. lib. 2. c. 1. ex num. 4. & Nos infr. cap. 10. in fin.

Sed ne coniecturis tantum nisi videamur, agere precor, quod quoniam Victoria nullum, & alii pauca miracula in tanto hoc opere intervenisse, scripserunt, ac proinde divinae voluntatis, &

& vocationis titulos, de quibus egimus, in dubium revocatur: ex historiarum fide, non quidem omnia (quod nimis prolixum esset, sed nobiliora tantum proferamus, & referamus quibus eorum convincatur opinio, & praedicti tituli magis ac magis, coelestibus signis nuntiati, corroborentur. Quorum si quis adhuc inficiator vel contempitor existat, majus ipse quod miraculum fecisse videbitur; ut in simili scriptis D. Augustin. lib. 22. de Civit. Dei, cap. 8. Scotus in 2. quast. prolog. sup. lib. Sent. Joan. Maldonat. super Matth. c. 7. c. 180. & in nostris terminis Fr. Joan. Torquemad. in Monarch. lib. 15. cap. 46. & Balth. Chavas. de not. vera Relig. lib. 4. cap. ultim. pag. 938. Ubi ipsam quod adeo brevem, ac facilem tot animarum conversionem plurimorum miraculorum vicem obtinere posse, & debere, his elegantissimis verbis ostendit: *Tertium sit, reventes infidelium Indorum tam Orientalium, quam Occidentalium conversio, quae nisi admiratione digna videatur, quid videri possit merito? Nam profecto minime humanarum est virium homines qui terra tot prius affixi erant, & cupiditatum suarum inveterata mancipia, totos se dare contrariis studiis, videlicet Christi obsequio, atque ut significanter loquar, seipsos excurrere in seipsos armari, sibi ipsius bellum indicere, de seipsis triumphare. Haec profecto mutatio est dextera Eccelsi, digitus Dei est hic. Hanc mundi conversionem reponit D. Augustin. inter praecipua miracula. Et certe dilemmate isto uti possumus: Aut populi illi barbari ad Christi fidem nullo interveniente miraculo conversi sunt, aut aliquo interveniente? Si aliquo, est mihi quod volo, si nullo, hoc ipsum magnum est miraculum, potuisse converti sine miraculo, cum multis etiam posito non convertantur, sicut scriptum est, Joan. 12. *Cum tanta signa fecisset coram eis, non crediderunt in eum.**

Eandem considerationem, & argumentationem fecerunt, & non minus graviter illustrarunt Ant. Posevin. Thom. Boc. Joan. Boter. Rutil. Benzon. & reliqui Auctores, quorum verba supra, cap. praecedenti, ex num. 18. retulimus. Etenim, ut ipsi rectissime vocationis, & operationis miraculo tribui, quod Hispani nostri adeo numero pauci per terras sibi prorsus ignotas, & linguis, ac moribus admodum variis incedentes, ita ingentes progressus in disseminanda & inducenda vera Dei fide brevissimo tempore fecerint, & tot barbaros, & incultos homines relicti patriis religionibus, ad Christianam disciplinam converterint. Hoc enim quod signo & argumento tantquam fortissimum & evidentissimum veritatem ipsius Fidei Catholicae in exordio nascentis Ecclesiae, & voluntatem Dei, ut mundus eam amplecteretur, aperte comprobavit D. Paul. Cor. 2. *Videte fratres vocationem vestram, quia non multi sapientes, non multi nobiles. Et eodem late utuntur Justin. in Apolog. 2. D. Chrysost. homil. 34. in Mat. D. August. d. lib. 22. de Civit. Dei, cap. 5. Damascen. lib. 4. de Fide orthod. cap. 4. & latissime & eruditissime Thom. Bocius de sign. Eccles. Dei, lib. 4. per tot. Majol. t. 3. collog. 1. p. 265. Chavas. d. lib. 4. cap. 1. & Fr. Joan. Bapt. Fern. Francis. in demonstr. Cath. lib. 2. disc. 6. & 7.*

In solo namque quod Mexicano Regno, paulo

post ejus detectionem, baptismum susceperunt quater, vel, ut aliquiasserunt octo aut decem decies centena hominum millia. Et in archivio Caroli V. Caesaris habetur; quendam quod sacerdotem baptizasse septies centena millia; alium tercentena millia, alium centena millia, & alios plures, alios pauciores. Cumque postea in eadem oras delatus fuisset Beat. Fr. quod Martinus à Valencia ex 22 ordine Franciscano cum duodecim sociis anno 1524. incredibile est, quot ipse cum suis Indos ad Christi cultum perduxerit. Nemo enim ex illis duodecim fuit, qui usque ad annos 1531. plus quam centum millia hominum baptismali lavacro non lustrasset.

Quod mirum videri non debet, cum de quod uno Beato, & jam merito inter Divos relato S. Francisco Xaverio referat Thom. Boc. lib. 6. de sign. Eccles. Dei, c. 3. pag. 221. in insulis Mauri ultra Mollucum in solo uno oppido, cui nomen Tholo, Christianorum omnis aetatis amplius viginti quinque millia ab eo facta: & in aliis Indiae Orientalis, Sinarum & Japoniorum locis plures homines ad Christi Cultum annis undecim reduxisse, quam innumera haereticorum millia ex omni gente & natione, & toto orbe terrarum per ann. 1500. ad suas sectas traxerint: & dixi alia supra. lib. 1. c. 3. num. 58.

Qui conversionis quod cursus atque progressus felici aetate Catholicorum Regum Philippi II. III. & IV. haudquaquam intermissus esse videtur: sed potius eorum prudentia, piaque, & singulari gubernatione radii lucis Evangelicae undique per inauditas antea regiones diffunduntur, & Episcopis, & Presbyteris, aliisque egregiis, & Religiosis viris indesinenti studio, & expensis maximis commendantur; qui, juvante Deo, quotidie colligunt fructus maximos & uberrimos, ut praeter alios tradit Torquem. in Monarch. Ind. lib. 17. c. 19. & 20.

Et possem quidem latius in hoc argumento vagari, nisi praedicti Auctores pluribus encomiis, & exemplis miraculorum magnum hoc Christianitatis Novi hujus Orbis augmentum suis scriptis plenissime prodidissent; praecipue Thomas Boc. Boter. & Posevin. & alii de quibus supra. lib. 1. c. 16. num. 69. & seqq. & ultra eos idem Joan. Boter. in d. 4. part. lib. 3. pag. 55. & 76. Nicol. Sander. divi lib. Monarch. lib. 7. Laurent. Surius in comment. ann. 1518. fol. 515. Alanus Cop. Dialog. c. 6. pag. 783. & c. 34. pag. 934. & seqq. Vald. de dignit. Reg. Hisp. c. 19. num. 53. & seqq. Fr. Alphons. Ferd. in hist. Eccles. nostri tempor. in prolog. lib. 1. pag. 3. & c. 10. 11. & 44. Fr. Joan. à Ponte de convenient. utriusque Monarch. lib. 1. pag. 54. & Fr. Joan. à Torquemad. in d. Monarch. Ind. lib. 15. cap. 45. & 46. & lib. 16. c. 8. Ubi tract. post Bot. d. pag. 76. quod an ve-26 rum aliquando fuerit, quod quidam Sacerdotibus nostris impingunt, tradentes, eos hyssopo Indos interdum baptizasse.

Unde rectè quod dicere potuit idem Thom. Boc. 27. lib. 8. cap. 1. *Nulla unquam gens, ex quo Adamus habuit liberos, tot nationes moribus ac ritibus dissimiles ad unum religionis cultum, vel earumdem legum studium perduxit, ut Hispana. Vix enim quisquam possit enumerare gentium varietatem,*

quens, quae hujus Peruani Regni caput, & Incarum sedes habebatur, & contigisse comperitur. Nam cum innumerabilis Indorum turba Hispanos inopinatio obsedisset, ipsi qui vix decenti erant in domum quandam se receperunt, ubi nunc Cathedralis Ecclesia aedificata est, & post varios incursus, & conflictus, in quibus D. Jacobi Apostoli visibili patrocinio miraculose liberati sunt; cum tandem Indi in recta domus, quae ex paleis constabant, ardentes radas validissimis conatibus mitterent, nullum tamen damnum, neque incendium inferre potuerunt, eo quod mulier quadam spec'e decora, supra tectum residens, ignem, mox ubi ardere coeperat, extinguebat, & pulverem, sive rorem Indorum oculos spargebat, quo excacati, ubi essent, aut quo irent, penitus ignorabant, ut ipsi postea testati sunt, & cum magno simul timore, & admiratione praedicantur.

54 In Chilensi etiam Regno eadem Domina, venerabili Sene comitata, retrocedere fecit ingentem Araucanorum exercitum, qui ad expugnandam urbem Imperialem tunc omni auxilio, & munimine destituta, alacriter properabant, & hac divina ope liberata fuit, cujus miraculum postea ex ipsorum Araucanorum relatione constituit.

55 His aliud non incongruenter adicere possumus, quo Deus inritia conversionis & acquisitionis hujus Peruani Regni disposuisse videtur. Etenim cum primo Francisc. Pizarrus, & socii ejus oras praeternavigantes ad oppidum Tumpiz, sive

56 Tumbes, nomine pervenerunt; quod tunc munitionissimam arce[m] habebat, & a plurimis Indis plebeis, & militariibus incolebatur, ad tanti populii conspectum anxii animo substitere, quidnam

57 facerent dubitantes; quousque unus ex illis, t Petri. Candia vocatus, se in terram iturum obtulit, & Indorum vires, mores, & divitias exploraturam. Ad quod faciendum, suis armis indutus, Crucem praeterea ligneam hastae loco dextera sumpsit, & scapha in litus delatus, intrepide per medias Indorum turmas progredi cepit; qui hominis proceritatem, habitum, & audaciam mirari, illum impetere ausi non fuerunt, Divinum quidpiam esse verentes. Sed postea, mutato consilio, ut hoc securius experirentur, ferocissimum leonem & tygrum, quos in praedicta arce (& ad hunc effectum, ut fama est) a Guainacape temporibus asservabant, in advenam immiserunt, existimantes illic rabidissimalium dentibus, & unguibus dilaniandum, ut in aliis saepe viderant contingisse.

At Candia illorum impetum impavidus spectavit, Christi Domini nomen, & auxilium fideliter invocans, & Crucis ejus signum illius obiciens. Quo adeptus est, ut animalia, naturali feritate deposita, pedibus ipsius prosternerentur, & instar domesticorum canum blandientia, & adulantia, ejusdem manibus per dorsa, & ora tractari, & demulceri permitterent. Quod cernentes indigenae in priore opinione confirmati, illum quasi Solis filium genibus flexis venerati sunt & ostensa arce, templo, & Regia gaza, quae ibidem custodiebatur, saluum, & donis onustum ad suos redire permiserunt.

58 Quas miraculosas t coelestis auxilii in bellis

Novi Orbis narrationes, & alias eis similes, passim recensent Auctores, qui de ejusdem Orbis historici scripserunt; & praecipue Gomar. 2. p. lib. 2. Petr. Ziez. 1. p. c. 54. Josep. Acost. in histor. moral. Ind. lib. 7. c. 7. & ab eo transcribens Joan. Boter. in 4. part. suar. relat. univers. lib. 3. pag. 84. & seq. Anton. de Herrero. in hist. gener. Ind. decad. 2. lib. 10. c. 9. & alibi saepe: Thomas Bocius dist. lib. 8. c. 7. & lib. 17. cap. 7. Alan. Cop. Dial. 3. c. 29. ex pag. 437. Enriq. Mart. in reperi. Mexic. tract. 2. pag. 151. Fr. Joan. a Torquemada in Monarch. Ind. lib. 4. c. 69. pag. 542. Garcilas. loca in 2. p. comment. Reg. Peru. lib. 1. c. 11. & lib. 2. c. 24. & 25. Ubi simul concludunt, minime dubitandum esse, omnes fore victorias, quas Hispani in his provinciis habuerunt, per miracula paratas. Quamvis t cas militari disciplinae tribuere videatur Bobadilla in d. Polit. lib. 4. c. 1. num. 6. Nam licet haec ut ipse ibidem probat, efficere soleat, ut a paucis strenuis adversus multitudinem bene pugnetur: impossibile tamen erat, nostros adeo t paucos, advenas, & maris, ac terrae sibi incognita mutationibus fatigatos, tot discrimina superare, & tot, ac tantas victorias, ita facili, ac felici exitu de innumerabilibus Indorum myriadibus consequi praevallidus quidem, & in propriis & natalibus sedibus constitutis, atque ita aetui, frigori, & similibus coeli, & soli climatibus assuefactis, nisi Deus id miraculose pro eximia sua sapientia & potentia disponeret; cum ut Religionem Christianam extenderet, tum etiam, ut Indorum peccata, & abominaciones puniret, ut bene considerant Auctores supra relati, praesertim Acost. d. lib. 7. c. 7. & c. 24. 25. & 28. Thom. Boc. d. lib. 8. c. 7. pag. 329. Henric. Marr. d. p. 151. & Torquem d. lib. 4. c. 69. & c. 105.

Qui t eodem modo objectioni aliquorum respondent, qui praedictas victorias ignavia, barbarie, & pusillanimitati Indorum adscribunt. In quo adeo delatit Hieronym. Benz. male semper in res Hispanas affectus, lib. 1. suae historie. Americ. c. 24. ut asserere ausus fuerit, Hispanos in Occidente nihil praeter bruta animalia, & bestias subegisse. Idque t quemdam Hispanum equitem optime intellexisse videri, qui cum in Africa ad Argeriam sub Carolo V. militaret simul cum Ferdinando Cortesio, qui Mexicanum Regnum aperuit, & subegit, & reliquis fugientibus ob Maurorum multitudinem quibus impares se esse cognoscerent, Cortesium videret, clamore fugientes sistere, & hortari socios, ut in hostem versi, cum strenue exciperent. Bellua isthaec inquit, putat sibi rem esse cum suis Indis, quorum viginti quinque millibus fundendis decem equites suffecerint.

Etenim t licet negari non possit, Indos nostrorum comparatione pusilli animi esse, t quod omnibus Meridionalibus accidere tradit Coelius Rhodigin. lib. 18. lectur. antiq. c. 20. cum contra Septemtrionales robustiores, & animosiores sint, Aduc tamen, ut re ipsa in primis illis expeditionibus constitit, & quotidiano experimento cognoscimus, Indi non adeo imbecilles, ignavi, & inermes erant; sed in multis provinciis satis armati, fortes, & bellicosi, reique militaris pericia suo more sufficienter instructi, & ubique copia numero, ac praeliandi commoditate adeo nostris po-

potentiores & superiores, ut pro quolibet Hispano milite decies centena millia Indorum numerarentur. Unde si nostris obsistere, & aditum pracludere cognovissent, vix multis annis in eorum regionibus pedem figere possent.

Sed Deus omnipotens, t qui illas (ut saepe diximus) Hispanis Regibus tradere destinarat, ipsosmet Indos bellis intestinis inter se divisos, in Mexicanum praesertim, & Peruano Regno, propria ipsorum manu prostravit: t ut contigit in Madianitis sub Gedeon Jud. 7. vers. 12. mutuo se ferro perimentibus, & in Philisthaeis 1. Reg. 14. vers. 20. & in Egyptiis, juxta Propheticum Isaiae sermonem cap. 19. vers. 13. ubi Gaspar Sanchez num. 7. pag. 206. plura notavit. Et sicut t tam in his provinciis, quam in aliis, Hispanorum vires, & audaciam supra modum adauxit, ita Indorum cordibus adeo magnum terrorem immisit ut ad equi conspectum vel aenei tormenti tonitruum, formidarent, & in facili invasione manus, & colla submitterent. Non secus atque t Samsoni vires restituit, & corroboraavit, ut de Philisthaeis victam sumere posset, Jud. c. 7. t & contrario, Amorhaeos & Cananaeos timidissimos reddidit, ut filius Israel eorum terram dare posset, quam illis jam inde ab Abrahami temporibus pactus erat, ut habetur Genes. c. 15. & Deuter. 2. vers. 25.

71 ubi t Deus ad Moysen haec verba locutus proponitur: Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni caelo, ut audio nomine tuo pavent, & in more parturientium contremiscant, & dolore conterantur. Quibus alia similia habentur Exod. 23. vers. 27. & Josue 2. vers. 9. & 11. & c. 5. vers. 1. & Josue 2. vers. 9. & 11. & c. 5. vers. 1. & Josue 2. vers. 9. & 11. & c. 5. vers. 1.

72 Et Pindar. in Nemeis, qui t etiam impavidus, & aliis bello strenuis, contingere aliquando solere, his verbis insinuat.

In Divinis enim terroribus Etiam filii Deorum fugiunt.

Cum aliis, quae in hanc rem tradunt Angel. Politian. in Miscellan. cap. 26. Erasmus. in adag. Panicus casus, pag. mibi 933. Lil. Giral. de Dils Geni. syntagm. 15. & Theatr. vitae humanae vol. 1. lib. 1. pag. 92.

74 Quo in facto Dei virtus, atque potestas mire conspicitur; t Dæmon quippe non potest alicui vires supernaturalis ad alios profligandos concedere, ut latius probat Martin. Delr. in disquis. mag. lib. 2. quest. 12. pag. 77. & post eum Franc. Torreblanca de magia, lib. 2. cap. 13. num. 40. 75 Et hoc ita ut dicimus verum esse, vel ipsi t Indi agnoverunt, quandoquidem ex hac felicitate, & prosperitate Hispanorum bellis, ad agnosendam, & sequendam fidem Dei, quem praedica-

bant se valde provocari fassi sunt, ut de Nigritis loquens tradit Aloys. Cadamust. in relat. suarum navigat. c. 16. & 25. & de Careta regulo Terre firme, post Over. Anton. de Herrera in hist. gener. Ind. decad. 2. lib. 1. c. 10. Ubi t illum dixisse narrat, se plane agnoscere, magis a Sole avari Castellanos, quam Indos, cum eis tot victorias concesserit, & coeli fulmina ad inimicos occidendos tradiderit, & musicae artem, qua languentes amicos levare possent.

Neque existimet t aliquis quidquam officere, aut detrudere virtuti, & gloriae, quam Hispani nostri tot praclaris facinoribus in detegendo, & subigendo hoc Novo Orbe sibi compararunt, quod victorias ab illis paratas, ut plurimum, in Dei specialem favorem, & coelestium Numinum praesentissimum auxilium referamus. Nam satis ipsi laudandi videntur cum se tot, ac tantis periculis impavidis animis semper obtulerint.

Et ut superiora divini auxilii testimonia, & argumenta deficerent, pii omnes t & prudentes Rerum Duces, ac viri omnium rerum successus, & praecipue bellorum, in quibus fortuna, ut adagium ait, plurimum dominatur, Deo tribuere debent, ut habetur Isai. 14. vers. 31. Esdrae lib. 1. c. 1. & 2. Paralipom. cap. 16. ubi Hannani Propheta ad Asam Regem Juda inter alia ita ait: Oculi Domini contemplantur super universam terram, & praebent fortitudinem his qui in corde perfecto credunt in eum. Item illud: Hi in curribus, illi in equis nos autem in nomine Domini spem repositam habemus ipsi confracti ceciderunt, nos autem erecimus; victoriam reportavimus; & multis aliis exemplis, & sacrae Scripturae locis probat Simon Majol. in dieb. Canicul. 3. tom. colloq. 2. pag. 361. & seqq. Gaspar Sanct. sup. Isai. cap. 14. num. 52. pag. 175. & doctissim. Marr. Del. in adag. sacr. 1. tom. adag. 57. pag. 53. & 54. Ne in execrabilem Ajacis, & aliorum Imperatorum superbiam incidere viderant, quos Poetae a suis dextris, & armis victorias praesumentes etiam Dils iratis, & adversis inducunt, ut constat ex illo Sophoclis in Ajace:

Adjuvante, mi pater Leo, Victoria positur ignavissimus, At destitutus ope Deorum scio Bellique me confido habiturum decus.

Papin. 2. Thebaid. de Campaneo loquens: Virus mihi numen, & ensis, Quem tenso.

Et rursus lib. 10. jaentius: Ades t mihi dextera tantum, Tu praestes bellis, & inevitabile numen Te duo, te solam Superior contempnor adare.

Sic ait, & noni seci facit ipse potentem, Et Mezentius apud Virgil. lib. 10. Aeneid. Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro.

Quibus t plane longè cordatus, & ad rem nostram accommodatus Titus Imper. cum de Judaeis, Jerosolima capta, se victorem videret, admiratus tantam urbem, tamque munitam fuisse superatam, dixit: Plane Deo adjuvante pugnavimus, ut tradit Joseph. de bello jud. c. 16. Et ut refert Philost. lib. 6. de vita Apollonis, propter illam victoriam coronari voluit, quia Divina virtute opus illud perfectum esse videbat, non sua. Sic autem Philostr. Finitima gentes ob victoriam coronare ipsum voluerunt, ille vero tali honore indignum

num se esse respondit: non enim se talium operum auctorem, sed Deo iracundiam contra Judaeos demonstranti, manus suas prebuisse.

81 Denique cum demonum expulsio, & Idolorum, sive Oraculorum silentium, & ruina, evidens signum divinae vocationis, & praedicationis verae fidei in primitiva Ecclesia praestiterit, quod ipsi quoque daemones, vel invitati, fateri cogebantur; ut videre licet apud D. Chrysost. homil. 26. in Matth. Hieronym. c. 9. Matth. Lactan Firmian. lib. 3. divin. inst. c. 23. Nicephor. lib. 1. Eccles. c. 17. Rufin. lib. 10. c. 10. & 19. Porphyr. in lib. de elegiis Pbblosop. Thom. Bocius de sign. Eccles. lib. 14. c. 3. & 4. & lib. 23. c. 1. Majol. d. tom. 3. colloq. 1. pag. 307. & Fr. Thom. a Jesu de procur. omn. gent. salut. lib. 3. c. 3. pag. 135. ubi notanda oracula, hoc aperte testantia, recensent, & Nos infra c. 3. n. 38.

82 Sic pariter in his Indis Occidentalibus; ubi primum nostrorum praedicatione Evangelicae veritatis lumen illuxit, daemones, & idola eos a Deo missos declararunt, ut diximus supra hoc lib. c. 2. num. 49. Et has provincias continuo relinquentes, nullum amplius Oraculum reddiderunt, & abspectis, & illusionibus cessarunt, quibus antea miseris indigenas falebant, & deterrebant; vide licet tenebras dispellit lux, mendacium veritas, & 84 sanctae Crucis signum, magnum illic silentium demonum, magnum fugam induxit, quod semper illis terrificum fuit, ut praeter alios, pluribus probat Petr. Fab. lib. 3. semestr. c. 1. pag. 20. ita ut commode hunc Virgilian. illuc applicare possimus:

Excessere omnes adhaerit sacrisque relictiis
Dii quibus imperium hoc steterat.

86 Ut pluribus exemplis scitu jucundissimis ostendunt h. Petr. Martyr in decad. de Novo Orbe: Gonzal. Ovetus in sua hist. Ind. lib. 5. cap. 10. Gomar. lib. 3. c. 6. Ludovic. Vives lib. 2. de verit. Fid. Christ. quem refert Theatr. vit. human. vol. 5. lib. 4. pag. 1468. Hieronym. Benzo. in hist. Ind. lib. 1. c. 27. pag. 119. Thom. Boc. d. lib. 23. c. 1. pag. 504. & rursus lib. 2. c. 11. pag. 81. & lib. 5. c. 2. & lib. 12. c. 21. pag. 143. & lib. 15. c. 17. pag. 146. Mart. Delr. lib. 6. disquis. magic. c. 2. sect. 3. q. 2. Thom. a Jesu lib. 4. c. 5. pag. 143. & Torquem. in d. Monarch. Ind. lib. 18. c. 7.

87 Ubi inter alia referunt, h. hoc miraculum commune fuisse, ubicumque Columbus, & ejus socii, & successores in his Occidentalibus insulis, & provinciis pedem fixerunt, & sacrosantum Eucharistia Sacramentum collocarunt, aut Christiana doctrinae magister uti ceperunt: nam continuo daemones obmutescabant, cum antea frequentissima responsa praestare solerent, & terra motus, ac tempestates etiam cessarunt, quibus praedictae provinciae ab eisdem demonibus conquassari, & miserè deformari solebant.

Idem in Sinarum, & Japoniorum regionibus contigisse narrat libri Societatis Jesu, & Fr. Joan. Gonzal. de Mendoza, & Thom. Boc. ubi supra referentes, daemones ibi acerbe, & miris cruciatibus obsessos vexasse, nec inde prius discedere solitos, quam obsessi jurejurando firmarent, se illis divinos honores in omnibus praestituros;

quod cessavit h. ubi Christi Sacerdotes in eas provincias pervenerunt, & minis torquere, sanctisque verbis daemones fugare ceperunt; ob quod ab incolis in honore maximo habiti sunt.

Narrat etiam Fr. Aug. Davila in hist. Mexic. Ord. Praedicat. lib. 1. c. 40. Anton. Herrer. in d. hist. gen. Ind. decad. 3. lib. 4. c. 11. pag. 164. & Fr. Alphos. Fernand. in hist. Ecol. nostr. temp. lib. 1. c. 3. in fin. apud f. Cumanenses, Sacerdotes eorum, Piacches dictos, in speluncas intrare solitos, & post longam invocationem, & magicorum carminum recitationem veluti a daemone obsessos, & constrictos in terram cadere; tuncque interrogantibus Oracula praebere. Quod cum intelligeret h. Religiosus ille Pat. Fr. Petrus a Corduba velletque rem hanc penitus aperire, cruce, stola & aqua benedicta munitus in speluncam cum multis Castellanis ingressus, Piacchem corseptum exorcismis liberavit, daemoneque de pluribus interrogatum, & apte respondentem, tandem fateri compulsi; se miseris illos eoque suis imposturis fraudasse, eorumque animas in barathrum deduxisse.

De Beato quoque Fr. Aloisio Berrand, qui maxime Religionem nostram in his Occidentalibus provinciis amplificavit, & mortuos ad vitam revocavit; aliaque plura miracula edidit, refert Thomas Boc. lib. 5. de sign. Eccles. Dei, c. 2. pag. 157. quod cum incolae ejusdem vici ad eum confluerent, nomen Christo dare parati; interrogati quid eos ad hoc adducere, responderunt, in publico quodam atque universali eorum conventu daemone adstiteris, quem cuncti specie horribili viderunt, ac dixisse: Qui me adstantibus duobus Christianis invocatis? (aderant quippe forte duo ab Aloisio ad fidem perducti) abripite eos hinc. Ubi haec dixit, homo quidam ab Aloisio missus, repente in medium conventum processit, & in conspectu omnium, disputatione inrita, daemone convicti, quibus actis ex oculis adstantium evanuit.

Et idem Boc. lib. 12. cap. 21. narrat de Bi. Joan. a S. Francisco, quod cum in provincia Mexicana plurima idola Indorum multitudine ingenti vidente a pueris Christianis confingi jussisset, eadem die daemone facie deturpata, membrisque mutilatis apparuit Indo cuidam, qui aberat passum millibus sexaginta, dicens: En, ut a Joanne male habitus sum, remque, uti gesta erat, explicavit, efflagitans, ut adversus Joannem suam contumeliam ulcisceretur, se ipsi opem laturum, docuitque rationem, qua flagitium perpetraret. Aggressus est rem Indus, expectatumque Joannem per insidias adortus, praegrandi fuste percussit, aufugiensque, irrito eventu, & a persequentibus nonnullis comprehensus, rem detexit, & Christo se dedit, sic daemone tanti viri meritis & pietate, templis & famulis spoliato.

CAPUT V.

De aliis magis peculiaribus, notandisque miraculis, quae in Indiarum Occidentalium conversione, & conquestione acciderunt.

SUMMARIUM.

- 1 Miracula ostendunt favorem, inclinationem, & vocationem divinam, cum Lipsio.
- 2 Miracula plura, & specialia Novi Orbis congeruntur, & ostenditur idem in ejus conversione contigisse, quod olim in primitiva Ecclesia.
- 3 Spiritus sanctus dona sua partitur, ut vult.
- 4 David Psalm. 64. praenuntiasset videtur miracula, quae in conversione Novi Orbis facienda erant.
- 5 Auctores recensentur, qui plura miracula in Novo Orbe facta commemorant.
- 6 Linguarum variarum locutio, & intellectio fuit donum Dei Apostolis concessum.
- 7 Linguarum donum, & miraculum multis Novi Orbis praedicatoribus concessum fuit.
- 8 B. Franciscus Xavierius habuit donum linguarum.
- 9 B. Aloysius Bertrandus, Martinus a Valensia, & alii Novi Orbis praedicatoribus habuerunt donum linguarum.
- 10 Christus Dominus, Apostoli, & D. Vincent. Ferrer. una lingua loquentes, a variis diversarum linguarum populis intelligebantur, & idem accidit aliis quibus concionatoribus Novi Orbis.
- 11 B. Fr. Joan. a S. Francisco, & Fr. Hieronym. de Mandiata linguam Mexicanam repente, & nullo studio adhibito assecuti, & locuti sunt.
- 12 Crucis Christi signum plurima miracula in Novo Orbe operata sunt, & in India Orientali, num. 14.
- 13 Crucis sanctae laudes, & effectus mirabiles ex D. Joan. Damasceno.
- 14 Auctores de miraculis in India Orientali tradunt.
- 15 Auctores enumerantur, qui agunt de miraculis S. Crucis in Novo Orbe.
- 16 Crucis insule Hispaniole notabilis & miraculosa historia.
- 17 Crucis Christi frusta, quae praedantur, statim in ea succrescunt. Et idem contigit in Cruce Hispaniole.
- 18 Crucis a Magallano in insula Zebu posita, & alterius provinciae Nicaroguae miracula.
- 19 Crucis in suis agris odio Hispanorum defodiunt Indi Hispaniole, & fruges ibi natae Crucis signum habuerunt.
- 20 Isabella Roderici solo Crucis signo plures Cortesii milites sanavit, in Mexicano bello graviter saucios.
- 21 Lanzerus Peruanus miles Crucis signo agris, & saucis adhibito, magnas curationes exegit.
- 22 Alocatus Nunius Cabeza de Vaca, & ejus socii ad Floridam naufragium facientes multa miracula in eorum curatione patravunt.
- 23 Crucis invocatione, & adoratione ingentem pluviam Indis impetrat miles quidam facinorosus in provincia Sanctae Crucis de la Sierra.
- 24 Indorum Sanctae Crucis de la Sierra miraculosa conversio.
- 25 Miles, qui miraculum fecit, postea furca damnatus fuit.
- 26 Ferd. Cortesius in Mexicana provincia imbrem desideratissimum Indis, oratione ad Crucem habita, impetrat.
- 27 Imbrem, & alia bona miraculose consequuntur aliqui Religiosi viri in Noza Hispania per invocationem Sanctae Crucis.
- 28 Crucis de Carabuco miracula, remissive.
- 29 Indi ejusdem miraculosa ultio, quod in templo Christianorum cum uxore rem habuit.
- 30 Indi ejusdem notabilis, & miraculosa historia, & conversio, qui in faciem Crucifixi imaginis ex parte vultu fuit.
- 31 B. Fr. Petr. a Corduba, & ejus socii miraculose ab

- Indorum insidiis liberantur, & mare crucibus innixi trajiciunt.
- 32 B. Virginis Mariae imago, & adeo plura miracula in Novo Orbe fecit.
- 33 Reguli ejusdem insulae Cuba notabilis, & miraculosa historia, & victoria ob solam invocationem Virginis Mariae.
- 34 Indus quidam, invocato nomine Virginis Mariae, & fulmine liberatur, tribus aliis sociis ejus ista percuntibus.
- 35 Deipara imaginem ex altari, ubi eam Cortesius collocaverat, Indi nullo modo deturbare poterunt, & conantes, caelestibus suppliciiis puniti sunt.
- 36 Baptismi, & aliorum Sacramentorum susceptio plura miracula in Novo Orbe causavit, & Auctores, qui de eis agunt.
- 37 Ferdinand. Magallanus in Zebu insula Regis nepotem, & plures alios infirmos aqua baptismali sanavit.
- 38 Miraculosa historia faminae ejusdem Indae, quae Baptismum suscipere usque ad mortis articulum recusataverat.
- 39 Indi ejusdem Mexicani Baptismus, & qualiter ejus susceptio fuerit a daemone unguibus liberatus.
- 40 Eucharistia evolare a manibus Sacerdotis, & in ordevata ejusdem Indae ingredi visa est.
- 41 Indus Christianus, pro mortuo jam deploratus surrexit, & plurima, & miranda, & visa futura narravit.
- 42 Cur Mercurialis, & Sacerdotis in extasi multa de gloria, & inferno viderunt.
- 43 Miraculum, quod Mechoacani accidit Indo cuidam confessionem paranti.
- 44 Inda quaedam, quia peccata gravia in confessione celaverat, graviter a demone vexata, & afflicta fuit.
- 45 Miracula plura operata in Novo Orbe per varios omnium ordinum religiosos, remissive ad Auctores, qui de illis scribunt.
- 46 Martyrum confessio, & passio est unum ex signis verae Fidei, & Ecclesiae Dei.
- 47 Joan. a. 3. verba explicantur.
- 48 Martyres plures in Novo Orbe fuisse probatur.
- 49 Hieronymi Badesii epigramma refertur de Martyribus Novi Orbis.

Possem quidem signis, & miraculis, quae in cap. praeced. recensui, Victoria scrupulo, atque objectioni satisfecisse videri, & divinae voluntatis, & vocationis in hoc egregio opere conversionis, & acquisitionis Novi Orbis non levia argumenta considerasse, atque h. appositè cum Just. Lips. in Virg. Hallens. cap. 2. & 3. exclamare: Ubi ea miracula video, & tam certa, & crebra video, quid nisi favorem, & inclinationem Numinis agnosco? Quid etiam, nisi velut tubam, & classicum audio, quod ad talem Fidem, & certum appellat. Non certius divinae voluntatis argumentum, quam a miraculis quae Deus ipse homo factus ut talem se assereret, atque ostenderet, palam exhibuit, & vulgavit.

Sed tamen h. adhaec alia non minus certa, & magis specialia commemorare operae pretium existimavi, quae Lectorem, ut arbitror, recreabunt, & evidentius ostendent, signa, & miracula, quae olim in primitiva Fidei praedicatione innoverunt, his etiam temporibus, & regionibus non defuisse; quamvis charitas usque adeo refriguit, & tam exacte, ut oportebat, Evangelicae praedicationis forma alicubi servata non fuit. Spiritus h. quippe sanctus dona, & charismata sua partitur, ut vult: & si credimus Fr. Basil. Pontio Legion. in 1. part. suar. disq. quest. 8. exposit. c. 4. jam h. hoc olim per Davidem praedixerat, Psalm. 64. dum ait: Tur-